

25.88x32.51	1	2	עמוד	מצדק	מקור ראשון - צדק	05/2014	42661049-2
אוניברסיטת בר איל - 80039							

הגנה מן הצדק

יהודה יפרח

כלביא יקום

פסק הדין של הרב אוריאל לביא, שהתיר באומץ רב אישה שעוננה לאחר שבעלה נפגע קשה בראשו, הוא חיבור למדני-מונומנטלי שעוד יילמד רבות על ידי פרחי דיינות. אבל מעל הכול זוהרת תודעת השליחות הציבורית שלו, שלא משאירה עגונות מאחור. אין מתאים ממנו לבית הדין הרבני הגדול

געתי, פשפפתי, חקרתי ושאלתי, ולא מצאתי בשנים האחרונות פסק דין כה חשוב ומכונן כמו זה שפרסם הרב אוריאל לביא מבית הדין בצפת (יחד עם הרבנים חיים בוק ויוסף ויגודה). ימית (שם ברזי), שבעלה הפך צמח לפני כשבע שנים בעקבות תאונת אופנוע קשה במהלך שוד, ביקשה מהדיינים להתירה מעגינותה. פסילת הקידושין לא עמדה על הפרק שכן לא היה ספק שהם נעשו כרת וכדין. בדרך הטבע ההלכתית המוכרת אמורה הייתה ימית להישאר בעגינותה עד מותו של הבעל.

"הנה העלובה הזו בוכה ומבכה על בעל נעוריה", ציטט הרב לביא את ר' אליעזר יצחק פריד ז"ל, מראשי ישיבת וולוז'ין. "ולאשר היא מפה קהילתנו שמה פניה עלינו, לשום לב אולי נוכל להמציא מזור למכתה, להתירה מכבלי העיגון. והנה דבר זה מוטל על כל חכמי ישראל וגדוליהם, לעיין ולפקח בשריותא דהאי איתתא (בהתרת אישה זו - י.י.), כאשר חשו חז"ל מאוד בתקנת בנות ישראל שלא יהיו עגונות. וענייה זו רכה בשנים, ערך בת כ' שנה, לשווא שמרה, חס ושלום, לא תהא כואת בישראל".

אם תרצו וזהו תמצית הסיפור. להכריז על תופעת העגינות "לא תהיה כוז בישראל" זוהי קביעה ערכית, אפריורית, ארכימדית, שממנה נגזרת המחויבות של הפוסק להציל עשוקה מיד עושקה. לחלץ את העגונה מן המבוי הסתום ההלכתי. האחריות שהוא מגלה יוצרת את הסמכות, שממנה נובעת המנהיגות. וכך, במהלך הלכתי מורכב שילמד על די פרחי דיינות לדורות (ראו תמצית שלו במדור 'דין תורה'), ובשיתוף עם פוסקים בדימוס מהשורה הראשונה, סידר הרב לביא לאישה גט כריתות ושחרר אותה מעגינותה. 93 העמודים של פסק הדין הם מלאכת אומן מונומנטלית של למדך לוחם האוחז את השוד בקרניו, מפלס דרך בתוך הסוגיות ההלכתיות הסבוכות ביותר ומפרק באופן שיטתי את כל המוקשים. לקרא ולרעד.

משבר מנהיגות

באופן עקיף, הרב לביא מפריך בפסק הדין המזהיר הזה הנחות מקובלות ושוחט כמה פרות קדושות. ראשית, הוא סותר את טענתה של עטרה קניגסברג, המנכ"לית הפרשת של מרכז רקמן לקידום מעמד

איור: מושיק גולסט

נוספים. העצמאות ההלכתית אותה גילה הרב לביא בהחלט מעוררת השראה, בפרט על רקע הקיפאון העמוק בו שרויה מערכת בתי הדין הרבניים ביחס למציאת פתרונות לנשים עגונות ומסורבות גט. ימית מסרה: "הרגשתי שבורא עולם שמע את כל תפילותיי ונתן לי הורמנות להמשיך בחיי בדרך נכונה וללא חטאים בלי להיכשל. מי שמאמין ה' עוזר לו, לי אישית התרחש גט".

סיכון פוליטי
לפסק הדין הזה, אגב, אחראית גם בתייה כהנא-דרור, עורכת דינה של ימית, שהרעשה עולמות ושיגעה את המערכת עד להשגת הגט. הנה אנקדוטה קטנה. בשלב מסוים ביקשה כהנא-דרור את חוות דעתו של הרב הראשי יצחק יוסף, שהשיב לה - "לעת עתה איני מסכים בשום אופן לזיכוי גט". כשהיא ביקשה ממנו לנמק את עמדתו הוא הבחיר כי הוא אינו מחויב בכך שכן זו ניתנה במסגרת 'התייעצות פנימית הלכתית' ולא כפסק דין. בשולי מכתבו הוסיף את הדברים הבאים: "עמדותי נמסרה לדיינים. מעתה בידם לפעול בסדר הדין כפי הבנתם והחלטתם, ומשניתן פסק דין ואחד מהצדדים יגיש ערעור, אם חפץ בכך, העניין ידון באחד ההרכבים". אפשר להסיק מהמכתב כי הרב יוסף צפה ערעור של ימית על הפסק ולא דמיין שחרב לביא יפסוק בניגוד לחוות דעתו, מה שרק ממחיש את הסיכון הפוליטי שנטל עליו הדיין הצפתי בהוצאת פסק דין כזה. תגובת עו"ד כהנא-דרור: "לפסק הדין השלכות נרחבות החורגות מהמקרה הפרטי, ומהוות ציון דרך בפסיקת בתי הדין הרבניים. עצם עשיית השימוש ב'זיכוי גט' הלכה למעשה, מהווה תקדים מכונן העשוי להוות פתרון אף במקרים

מה המסקנה? שהמתודה ההלכתית חשובה ושיש יתרון לאחוזים בכוח דהיתרא, אבל לא פחות חשובה ממנה תודעת האחריות והשליחות של הדיינים. בית הדין הגדול, אין זה סוד, נמצא היום במשבר מנהיגות גדול. הוא הפך בשנים האחרונות לתחנת סידור בדרך לפנסיה לדיינים לפני פרישה. מאורות גדולים ופוסקים בעלי שיעור קומה אינם חיון נפרץ בהיכלו בשנים האחרונות, ופרישתו של הרב עמאר רק החריפה את המצב. שרת המשפטים ציפי לבני רוצה לנער את המערכת ולמנות לבית הדין הגדול מועמדים כמו הרב שלמה שטסמן, דיין צעיר שהתפרסם במהירות השיא שבה הוא סוגר תיקים. אבל אם יש משהו שבאמת נדרש למוסד הזה הרי זה פוסק בעל אומץ לב, שיעור קומה הלכתי ותודעת אחריות ושליחות כמו של הרב עובדיה יוסף והרב שלמה דיכובסקי, ולא רק כישורים לעבודה מהירה. טוב יעשו חברי הוועדה אם ימנו לבית הדין את הרב לביא, על אף התנגדות חלק מארגוני הנשים. אגב, ספר פסקי הדין של הרב לביא, 'עטרת דבורה', הוא אחד המקורות המצוטטים ביותר בפסקי הדין הרבניים היום. העובדה שדיין בוגר הצינונות הדתית ותושב רמת הגולן הגיע למעמד כזה, במערכת שהדג"א שלה הוא חרדי מובהק, איננה מובנת מאליה.

האישה. בכנס שהתקיים לאחרונה באוניברסיטת בראילן טענה קניגסברג כי כינונם של נישואין אזרחיים הכרחי בישראל, מכיוון שההלכה לא מסוגלת לפתור את בעייתן של נשים עגונות שכן זוגן נתון במצב רפואי שאינו מאפשר מתן גט מתוך הכרה. אז הנה, מתברר שההלכה 'השמרנית והחשובה' אכן יכולה לשחרר גם נשים עגונות שבעליהן במצב צמח. פסק הדין גם מאתגר עמדות כמו של הרב דוד פתאי והטוענת הרבנית רחל לבמזור. שניהם מתנגדים עקרונית למינוי דיינים שאינם מוכנים לתמוך בהסכמי קדם-נישואין, ועל כן מתנגדים למינוי של הרב לביא לבית הדין הגדול. הבעיה היא שלא מדובר פה רק בדין בתוך הגמ"ש של הצינונות הדתית, אלא גם בהחלטת ההבחנה בין עיקר לטפל בפתרון בעיות הלכתיות מורכבות. הסכם קדם-נישואין, מבלי להמעיט בערכו, הוא פתרון חלקי מאוד וספקולטיבי מאוד שמתאים רק למקרים ספציפיים של עיגון. ברור שאין בו פתרון למקרים הקשים באמת של בעל שלא מסוגל לתת גט. הרב לביא נחשב לפוסק מחמיר, אבל בהרכב שלו אין עגונות ואין מסורבות גט. בעלים סרבניים חוטפים בראש והתיקים מתחסלים במהירות שיא. המקרה האחרון מוכיח שגם במקרים הקשים באמת הוא מסוגל לגלות מנהיגות ולהתיר את הסכך.